

PORCELANA

Umiejętność tworzenia ceramiki towarzyszy ludzkości od zarania dziejów. To właśnie garncarstwo jest jednym z najstarszych rzemiosł świata. Skorupy waz, garnków i przeróżnych przedmiotów są często jedynymi śladami minionych epok, odkrywanymi po tysiącach lat w wykopaliskach prowadzonych na terenie wszystkich kontynentów. Dzięki archeologom i ich pracy możemy prześledzić rozwój kultur i ich wpływ na technologię wyrobu ceramiki.

Na przestrzeni tysiącleci zauważamy ewolucję form ceramiki. Już starożytne kultury zaczęły zwracać uwagę nie tylko na funkcjonalność przedmiotów, ale również na ich walory estetyczne.

Rozwój technologii szedł w kierunku poszukiwania nowych materiałów. Początkowo wytwarzane naczynia były niesymetryczne, porowate i przesiąkliwe. Wynalezienie szkliwa pozwoliło na produkcję naczyń szczelnych oraz bardziej dekoracyjnych. Kolejnym etapem i osiągnięciem w technologiach było wynalezienie *fajansu* (wytwarzanego z zanieczyszczonego kaolinu) i *majoliki* (ceramiki pokrytej nieprzezroczystą polewą ołowiowo-cynową o bogatej kolorystyce). Ukoronowaniem stałych poszukiwań i ulepszeń, było wynalezienie w Chinach (około VII w. n.e.) nowego materiału - porcelany.

Kolejne kilkaset lat to ciągłe ulepszanie masy porcelanowej. Skład i cechy zbliżone do dzisiejszej uzyskano dopiero ok. X wieku. Piękno nowej porcelany stało się przedmiotem zachwyty, a techniki wyrobu były tak pilnie strzeżoną tajemnicą, że wynalazku tego dokonano kilkakrotnie w niezależnych od siebie miejscach.

Do Europy wieści o chińskiej porcelanie dotarły ok. XIII wieku dzięki weneckiemu podróżnikowi Marco Polo, który w swych podróżach dotarł aż do Chin. Pierwsze nieliczne egzemplarze oryginalnych chińskich wyrobów pojawiły się na dworach europejskich władców w drugiej połowie XVII wieku dzięki Holenderskiej Kompanii Wschodnio-Indyjskiej. Przepiękna porcelana znalazła natychmiast szerokie grono wielbicieli, entuzjastów i kolekcjonerów, jednak z powodu wysokich cen cieszyła się powodzeniem wyłącznie wśród bogatej arystokracji. W tym okresie rozpoczęto w Europie zgłębianie tajemnic wyrobu porcelany, jednak przez wiele lat nie udało się uzyskać tak efektownych wyrobów, jak w Chinach.

Dopiero w roku 1708 rozjaśniono tajemnicę wyrobu porcelany. Odkrycia tego dokonał Jan Fryderyk Bottger, alchemik elektora saskiego i polskiego króla Augusta II Mocnego we współpracy z fizykiem i mineralogiem Walterem Ehrenfriedem Tschirnhausenem. Wynalazek polegał na uzupełnieniu składu mas ceramicznych o nowy składnik - glinę kaolinową.

Niestety Jan Fryderyk Bottger stał się ofiarą własnego wynalazku. August II Mocny, chcąc zachować monopol wyrobu porcelany, traktował go jak więźnia. Tajemnicy jednak nie udało się utrzymać. Pracownicy manufaktury Krzysztof Hunger i Samuel Stoltzel podpatrzyli ją i odsprzedali innym zakładom europejskim.

Po fabryce w Miśni założonej w 1710 roku jak grzyby po deszczu

powstawały kolejne manufaktury: Wiedeń - 1719, Wenecja - 1720, Capo di Monte - 1743, Hochst - 1746, Petersburg - 1744/1750, Berlin - 1751, Nymphenburg - 1753, Sevres - 1756, Plymouth - 1768, Korzec - 1790. W drugiej połowie XVIII wieku technologia wyrobu porcelany przestała być tajemnicą, jednak nadal liczne sekrety produkcji pozostały domeną tylko najlepszych rzemieślników.

Pierwsza polska manufaktura porcelanowa powstała w 1783 roku. Założył ją w Korcu (Wołyń, wschodnie kresy) Józef Klemens Czartoryski, który już wcześniej na terenie swoich dóbr uruchomił fabryki tabaki i sukna. Pierwszy dyrektor, Francuz François de Mezer już w 1784 roku po krótkich przygotowaniach rozpoczął produkcję fajansu, coraz bardziej powszechnego i popularnego w szerokich kręgach społeczeństwa.

Przełomem w produkcji było odkrycie złóż glinki kaolinowej w pobliskiej wiosce Dąbrówka. François wraz z bratem Michelem, rozpoczął pierwsze próby uzyskania porcelany wysokiej jakości. Zadawalające efekty uzyskano w 1790 roku, przedstawiając udane wyroby królowi Stanisławowi Augustowi, który w pełni docenił ten istotny dla krajowej gospodarki sukces, przesyłając Mezerowi list oraz pierścień ze swoim monogramem. Sejm w tym samym roku przyznał wynalazcy *indygenat* (uznanie obcego szlachectwa i otrzymanie przywilejów szlacheckich). W dość krótkim czasie manufakturze udało się wyprodukować czystą, białą i spoistą masę porcelanową. Pozwalało to na wyrób naczyń o bardzo cienkich ściankach i lekkich kształtach.

Koreckiej fabryce nie było łatwo konkurować z potężnymi, bogatymi, istniejącymi o wiele dłużej manufakturami w Miśni, Wiedniu czy w Sevres. Korzec nie posiadał tak dużych środków finansowych, jak fabryki subwencionowane szczerze z kas królewskich, zatrudniające najwybitniejszych malarzy i dekoratorów. Korzec nie posiadał również tradycji, którą zdążyły wypracować istniejące o kilkadziesiąt lat dłużej manufaktury europejskie. Było to głównym powodem początkowych inspiracji koreckich modelarzy, wzorujących się na wyrobach miśnieńskich i wiedeńskich. Na szczęście nie było to jednak wierne kopiowanie znanych wyrobów.

Od roku 1791 do 1796 malarnią korecką kierował zdolny malarz-miniaturzysta, Kazimierz Sobiński. Jego dziełem był słynny dwunastoosobowy serwis kawowy, zamówiony dla cesarzowej Katarzyny II.

W roku 1793 wojska rosyjskie zajmują Wołyń. Powoduje to odcięcie Korca od Polski i hamuje rozwój fabryki. Miarę nieszczęść dopełnia tragiczny pożar (1796 r.), który trawi doszczętnie fabrykę, urządzenia produkcyjne, magazyny gotowych wyrobów i wzorcownię z zasobami modeli.

Fabryka przynosiła jednak spore zyski akcjonariuszom, toteż szybko zabrano się do jej odbudowy. Produkcję wznowiono w roku 1800. Jakość porcelany produkowana w Korcu nie ustępowała porcelanie wiedeńskiej, prawie dorównując porcelanie saskiej. W 1831 roku podczas powstania listopadowego, fabryka na pewien czas zawiesiła produkcję. Rok później, w 1832 roku została ostatecznie zamknięta.

(779 słów)

Pytania do tekstu „PORCELANA”

1. Wynalezienie szkliwa umożliwiło produkcję:

- A. ceramiki kamionkowej
- B. naczyń laboratoryjnych
- C. naczyń szczelnych i dekoracyjnych
- D. naczyń porowatych i przesiąkliwych

2. Majolika to:

- A. inna nazwa porcelany
- B. ceramika pokryta nieprzezroczystą polewą ołowiowo – cynową
- C. nazwa jednej z manufaktur porcelany
- D. ukochana Augusta III Mocnego

3. Porcelanę wynaleziono w

Chinach około:

- A. VII w. n.e.
- B. XVII w. n.e.
- C. VIII w. n.e.
- D. IV w. n.e.

4. Do Europy przywiózł porcelanę:

- A. Vasco da Gama
- B. Henryk Żeglarz
- C. Marco Polo
- D. François Mezer

5. Pierwsza europejska manufaktura

z 1710 roku, powstała w:

- A. Korcu
- B. Wiedniu
- C. Petersburgu
- D. Miśni

6. Założycielem fabryki w Korcu był:

- A. Józef Klemens Czartoryski
- B. Jan Kamil Czartoryski
- C. Józef Anastazy Czartoryski
- D. Jakub Kleofas Czartoryski

7. Król Stanisław August uhonorował francuskich wynalazców:

- A. zapraszając ich na obiad czwartkowy
- B. przekazując im na własność Korzec
- C. przesyłając pierścień z monogramem i list
- D. wpisując na listę zasłużonych

8. Kazimierz Sobiński wykonał dwunastoosobowy serwis kawowy dla:

- A. Katarzyny Medycejskiej
- B. Katarzyny II
- C. Stanisława Augusta
- D. Augusta III Mocnego

9. Uznanie obcego szlachectwa przez państwo i otrzymanie przywilejów szlacheckich to:

- A. indygenat
- B. indagacja
- C. indygo
- D. indyganat

10. Fabryka w Korcu zostaje zamknięta:

- A. po II Wojnie Światowej
- B. po śmierci François Mezera
- C. po wybuchu powstania styczniowego
- D. po wybuchu powstania listopadowego

czas:

$$\frac{779}{\dots} \times 60 \div \dots = \dots \text{SNM}$$

ilość słów
w tekście

czas
w sekundach

słów
na minutę